

De gouden jaren

Vanaf het einde van tweede wereldoorlog tot het begin van de jaren zeventig is de economische groei in de geïndustrialiseerde landen uitzonderlijk hoog geweest. Voor Nederland bedroeg de gemiddelde jaarlijkse stijging van het bruto binnenlandse product over de jaren 1950 – 1973 3,64%, tegenover 2,02% over 1913 – 1950 en 1,12% over 1973 – 1984. Voor Frankrijk, West-Duitsland, Japan, het Verenigd Koninkrijk, de Verenigde Staten en Nederland gezamenlijk springen de groeicijfers van de jaren vijftig en zestig er nog sterker uit: 4,14% voor de gouden jaren tegenover 1,43% voor 1913-1950 en 1,72 voor 1973-1984. In een onlangs verschenen artikel in de *Journal of Economic Literature* analyseert de Groningse hoogleraar Maddison het verloop van de economische groei in de zes genoemde landen 1). Voor elk land probeert hij het groeicijfer toe te rekenen aan veertien factoren. Hoewel deze methode geen strikt oorzakelijke verklaring geeft van de groei, ontstaat een boeiend beeld van de lange-termijnontwikkeling in de gekozen landen.

Heel duidelijk komt naar voren dat de daling van de economische groei in de jaren zeventig meer was dan een incident. De stijging van de inflatie, de vertienvouding van de olieprijs en de noodgedwongen afschaffing van het systeem van vaste wisselkoersen leken een ongelukkige samenloop van omstandigheden die een tijdelijke groei-vertraging veroorzaakten. Inmiddels lijkt het er meer op dat deze gebeurtenissen de terugkeer naar een periode van structureel lagere economische groei markeren. De jaren vijftig en zestig waren dus echt 'gouden jaren'.

De gemiddelde jaarlijkse stijging van de *arbeidsproductiviteit* bedroeg in de periode 1950-1973 in de VS 2,5%, in de overige vijf landen 5,3%. Vooral het laatste cijfer is historisch gezien hoog. De achterstand die de overige geïndustrialiseerde landen hadden op de VS werd snel ingelopen. In de periode 1973-1984 zakte de arbeidsproductiviteitsstijging in de VS naar een magere 1%, in de overige landen bleef zij op 2,8% liggen. Het produktiviteitsverschil werd daardoor verder verkleind. De invloed van de arbeidsproductiviteit op de economische groei is echter volgens Maddison maar beperkt.

De stijging van de *kapitaalproductiviteit* lag voor de zes landen gemiddeld op 0,46% per jaar over de eerste periode. In de gouden jaren steeg dit cijfer tot 0,73%. Voor 1973-1984 wordt een gemiddelde jaarlijkse daling geïnterpreteerd van 1,78%: in deze periode was voor iedere extra eenheid bnp dus steeds meer kapitaal nodig.

Het beeld wordt duidelijker wanneer de beide produktiviteitscijfers gecorrigeerd worden voor kwaliteitsverbetering. Aangenomen wordt dat de kapitaalvoorraad door verjonging steeds productiever wordt. Afhankelijk van de gemiddelde leeftijd van de kapitaalvoorraad in de verschillende landen ontstaat per periode een verschillend effect. De aangewende hoeveelheid arbeid wordt gecorrigeerd voor kwaliteitsverbetering door genoten onderwijs en voor verandering in de verhouding tussen mannen en vrouwen. De uiteindelijk resulterende verhoogde gezamenlijke factorproductiviteitsstijging komt uit op 0,49% per jaar voor 1913-1950, 2,73% voor 1950-1973 en 0,50% voor 1973-1984. Nog duidelijker blijken de gouden jaren de uitzondering zijn.

Toch wordt met deze factoren nog maar een beperkt deel van de groei beschreven. Het residu gaat Maddison vervolgens te lijf met negen aanvullende factoren. Vier daarvan representeren lange-termijnontwikkelingen, drie zijn min of meer ad hoc, en twee hebben een conjunctureel karakter.

De eerste lange-termijnfactor is de *verandering in de sectorstructuur* van de economie: het afnemende werkgelegenheidsaandeel van de agrarische sector, het aanvankelijk groeiende, maar later weer dalende aandeel van de industrie en het nog altijd stijgende aandeel van de dienstensector. Deze ontwikkeling wordt vertaald in een correctie op de produktiviteitsontwikkeling aan de hand van de verschillende produktiviteitsniveaus van de secto-

ren. In Frankrijk, West-Duitsland en Japan bereikte de industriële sector juist in de jaren vijftig en zestig zijn grootste aandeel. Door de grotere produktiviteitsstijging in de industrie heeft deze factor voor deze landen juist in de gouden jaren een fors aandeel in de groei. Voor de VS en het VK, die een rijpere, dus meer op diensten drijvende economie hebben, is deze factor van minder betekenis voor de groei in de jaren vijftig en zestig. Voor Nederland is deze factor zelfs negatief.

De tweede structurele factor is het *inhaaleffect* ten opzichte van de VS, het land met het hoogste inkomens- en arbeidsproductiviteitsniveau. Dit effect is het grootst in het land met de grootste achterstand en is bovendien afhankelijk van de snelheid waarmee het produktiviteitsverschil wordt verkleind. Voor Japan, Frankrijk en West-Duitsland is dit effect aanzienlijk groter dan voor het VK en Nederland, waar de arbeidsproductiviteit in 1950 het Amerikaanse niveau al dicht benaderde.

Het *buitenlandse-handeleffect* is de derde structurele factor. Uitvoerstijging draagt door de schaalvoordelen die zij binnen bereik brengt in alle beschouwde perioden bij aan de groei, maar de consequente liberalisatiepolitiek – de oprichting van de EG en de opeenvolgende GATT-ronden – in de jaren vijftig en zestig geeft aanleiding om de bijdrage in die jaren hoger te ramen. Voor de open Nederlandse economie telt dit effect flink mee.

Het vierde en laatste structurele effect betreft *schaalvoordelen* op nationaal niveau. Wegens het ontbreken van empirische gegevens stelt Maddison de bijdrage aan de groei uit hoofde van dit effect op 3% van de gerealiseerde groei.

Daarnaast zijn er nog de ad-hoc-factoren. Deze betreffen *energiebesparing*, *olie- en gaswinning* in Nederland en het VK en *de kosten van regulering en misdaad*. Voor energiebesparing wordt in de periode 1973 – 1984 een negatieve correctie op de groei aangebracht, die voor Nederland vanwege de energie-intensieve produktiestructuur het grootst uitvalt. De gaswinning in Nederland wordt geacht 4% van het gemiddelde groeipercentage in de gouden jaren te verklaren. Een overeenkomstig effect voor het VK wordt op 21% in de periode 1973 – 1984 geschat. In verband met regulering en misdaad wordt een negatief effect op de groei ingecalculeerd, dat voor de VS echter het dubbele bedraagt van dat voor de overige landen.

Ten slotte zijn *conjuncturele factoren* van belang. De eerste conjuncturele factor betreft verborgen werkloosheid in bedrijven en bij zelfstandigen. Voor Japan wordt aangenomen dat in 1950 25% van de totale werkgelegenheid niet tot de arbeidsinput kan worden gerekend, voor West-Duitsland 10%. Deze arbeidsreserve wordt geacht in de loop van de tijd te zijn verdwenen. De stabiele lage werkloosheid in Japan in 1984 deed Maddison besluiten voor dat jaar een verborgen werkloosheid aan te nemen van 3%. De tweede conjuncturele invloed op de groei is de onderbezetting van de produktiecapaciteit. Deze wordt parallel aan de verborgen werkloosheid alleen van betekenis verklaard voor Japan en West-Duitsland.

De beschreven groeicomponenten verklaren circa driekwart van het gemiddelde groeicijfer in de zes landen voor de drie perioden. De groeiversnelling van de eerste naar de tweede periode wordt voor 77% verklaard, de groeivertraging van de tweede naar de derde periode voor 70%. Per land en per periode loopt de verklaringsgraad uiteen van 41% in het slechtste geval tot 100% in het beste geval. Beleidsconclusies zijn niet onmiddellijk te trekken. Wel komt naar voren dat het huidige tempo van de economische groei historisch gezien niet eens zo laag is.

W. Sietsma

1) A. Maddison, Growth and slowdown in advanced capitalist economies, *Journal of Economic Literature*, jg. 25, nr. 2, juni 1987, blz. 649 – 698.